

Onderzoek leden CNV Onderwijs: werkdruk vooral hoog door niet-lesgevende taken

‘Mag het **wat minder?**’

Dat de werkdruk in het onderwijs hoog is, is geen nieuws. Wel nieuws: die werkdruk ontstaat niet door het lesgeven, maar door ‘al het gedoe’ er om heen (van handelingsplan tot avondvierdaagse, van vergaderen tot tandenpoetslessen). Ook nieuws: in het voortgezet onderwijs worden de regels rondom taakbeleid veelvuldig aan de laars gelapt. Een groot onderzoek onder de leden van CNV Onderwijs, met daarin een wijze les: ‘In die Beschränkung zeigt sich der Meister.’ CNV Onderwijsvoorzitter Helen van den Berg noemt de uitkomsten ‘alarming’.

CIJFERTJES

- 80 procent van de leraren in het primair onderwijs vindt de werkdruk een probleem.
- 93 procent voelt zich vaak of soms onder druk staan om meer te werken dan de uren waar ze voor aangenomen zijn
- op een schaal van 1 tot en met 5 (van geen werkdruk tot een zeer hoge werkdruk) scoort 55 procent een 4 en 31 procent een 5
- 71 procent heeft te veel taken in relatie tot de individuele normjaartaak
- twee op de drie vinden dat de hoge werkdruk een negatieve uitwerking heeft op het plezier in het werk, 60 procent zegt ‘op mijn privéleven’, 51 procent ‘de kwaliteit van mijn werk’, 47 procent ‘mijn gezondheid’
- 62 procent meent dat de lesgevende taken in het gedrang komen door (niet-)lesgebonden taken
- 89 procent van de leraren krijgt wel eens niet-lesgebonden taken opgelegd die hij niet wil doen
- volgens 37 procent komen er vaak niet-lesgebonden taken bij gedurende het schooljaar, volgens 56 procent soms
- 85 procent kaart de hoge werkdruk wel eens aan, meestal bij de schoolleider (52 procent) en in het team (25 procent)
- 82 procent vindt dat de school meer prioriteiten moet stellen
- 98 procent vindt dat de overheid en Inspectie te veel extra taken van het onderwijs vragen
- 91 procent vindt dat de maatschappij en de ouders te veel extra taken vragen van het onderwijs
- driekwart vindt dat het schoolbestuur en de schoolleider te veel extra taken voor de school aannemen.
- 80 procent van de respondenten besteedt liever zijn tijd aan rekenen en taal dan aan obesitas en drugs
- 59 procent vindt niet dat het alleen de taak is van ouders/verzorgers om te vertellen over seks, alcohol, drugs en gezond eten
- 62 procent vindt niet dat scholen moeten stoppen met schoolreisjes die geen educatief doel hebben.
- 3 procent besteedt liever zijn tijd aan niet-lesgebonden dan aan lesgebonden en lesgevende taken
- 67 procent vindt dat overuren uitbetaald moeten worden.

SCHRAPPEN IN TAKEN

- Aandacht voor obesitas
- Zwemlessen
- Aandacht voor drugs/alcohol

- Afsluitend Cito-feest
- Avondvierdaagse
- Carnaval

- Handelingsplannen
- Vergaderingen
- Groepsplannen

CNV ONDERWIJS: ALARMEREND

'Alarmerend!' Zo noemt CNV Onderwijsvoorzitter Helen van den Berg de resultaten van het onderzoek. 'We moeten in het onderwijs leren "nee" te zeggen tegen allerlei extra eisen die de maatschappij op het bord van de school legt. De school is niet de oplossing voor alle maatschappelijke problemen, zoals obesitas. Ook zou het goed zijn de verantwoordelijkheid voor extra activiteiten, zoals de avondvierdaagse, vaker over te laten aan actieve ouders. Ik roep schoolleiders en MR'en op om tot goede afspraken te komen over de lesgebonden en niet-lesgebonden taken en zo de werkdruk te verlagen.' Over de grote administratieve last zegt Van den Berg: 'De enorme verantwoordingsplicht dreigt duidelijk averechts te gaan werken. Ik ben ervan overtuigd dat meer vertrouwen

in het professioneel handelen van leraren en schoolleiders zowel de kwaliteit van het onderwijs als het werkplezier van het personeel goed zal doen. CNV Onderwijs wil op dit punt graag de discussie met de Inspectie aangaan. We zullen echt toe moeten naar minder handelings- en groepsplannen die bovendien meer op hoofdlijnen zijn.' Van den Berg herhaalt de oproep van de afgelopen jaren om op elke school een conciërge te hebben. 'En ook onderwijsassistenten kunnen enorm de werkdruk verlichten.' Ze geeft aan dat CNV Onderwijs zich hard gaat maken voor afspraken op centraal niveau over werkdrukverlaging. 'Maar scholen zullen zelf ook grenzen moeten stellen aan de hoeveelheid taken en activiteiten die ze op zich nemen.'

De werkdruk in het onderwijs is hoog, dat blijkt herhaaldelijk uit onderzoek. Uit dit onderzoek onder leden in het primair onderwijs van CNV Onderwijs (3.565 leerkrachten, respons van 21 procent) blijkt dat lesgeven het probleem niet is. Slechts 1 procent van de leraren geeft aan dat die taak de werkdruk veroorzaakt. Ruim de helft zegt dat vooral lesgebonden taken (zoals oudercontacten, lesvoorbereiding en het schrijven van handelingsplannen) de werkdruk veroorzaken, 43 procent wijt het aan niet-lesgebonden taken (zoals paasontbijtjes, schoolreisjes en lentefeesten). Een grote meerderheid van de leraren vindt dat de school (te) veel activiteiten naast het lesgeven op zich neemt en dat daar meer prioriteiten in gesteld moeten worden. Bovendien is het aantal uren dat gekoppeld wordt aan niet-lesgebonden taken voor de meeste respondenten (veel) te weinig.

PRESTATIEDRUK

Anneke Heslinga, leerkracht groep 7/8, van basisschool De Wegwijzer in Wolvega, schrijft haar hoge werkdruk toe aan 'alle nevenactiviteiten naast het lesgeven en de hele administratieve rompslomp. Ik weet niet zo goed welke activiteit geschrapt zou kunnen worden, want dan ontnem je kinderen toch weer een leuke spelmiddag of een projectweek.' Ze lacht: 'Jaja, ik weet het, wij leraren willen alles en doen het voor de kinderen. Ik vind dat we geen activiteiten moeten schrappen, maar meer tijd moeten krijgen om alles goed uit te voeren.' Heslinga ziet een belangrijke oorzaak voor de hoge werkdruk in de zware prestatiedruk. 'Door alle eisen en verwachtingen vanuit de Inspectie, moeten we er steeds harder aan trekken om het gewenste niveau met kinderen te halen. Maar ik kan van een kaderberoepskind geen havokind maken. Gevoelsmatig levert dit een enorme werkdruk op. Ik vind

ook dat de opvoedkundige taken weer terug naar de ouders moeten. Wij zijn in de eerste plaats school! Zo vind ik het eigenlijk ook van de zotte dat wij een paar keer per jaar samen met ouders de school schoonmaken. Aan de andere kant is het lerarenvolkje ook zo dat we snel denken: "Het hoort erbij!"

DUIDELIJK SIGNAAL

Het is op scholen eerder regel dan uitzondering dat er gedurende het schooljaar niet-lesgebonden taken bij komen. Daarover schrijven respondenten: 'Komt er iets bij, dan moet er ook iets af!' en 'Mijn directeur zou daar kritischer in moeten zijn en vaker "nee" moeten zeggen.' Ruim de helft denkt dat de taken wel evenredig worden verdeeld over alle teamleden, maar bijna de helft denkt dat dus niet. Deeltijders denken vaker dat zij relatief gezien meer niet-lesgebonden taken hebben dan voltijders, terwijl een op de vijf voltijders zegt dat deeltijders relatief gezien minder van die taken hebben. Verder zijn er niet veel significante verschillen tussen mannen, vrouwen, deeltijders, voltijders, basisonderwijs of (voortgezet) speciaal onderwijs. Of het moet zijn dat mannen iets vaker dan vrouwen zeggen dat de werkdruk zeer hoog is en dat vrouwen zich iets vaker onder druk voelen staan om meer uren te maken. In het (voortgezet) speciaal

EENS/ONEENS

Een school zou een paar activiteitenbegeleiders moeten aanstellen voor de niet-lesgebonden taken.

- Helemaal eens 15%
- Eens 48%
- Geen mening 21%
- Oneens 14%
- Helemaal oneens 2%

De administratieve handelingen rondom zorgleerlingen kosten meer dan ze opleveren.

- Helemaal eens 45%
- Eens 41%
- Geen mening 6%
- Oneens 7%
- Helemaal oneens 0,3%

De verantwoordingsplicht in het onderwijs is een belangrijke oorzaak van de hoge werkdruk.

- Helemaal eens 56%
- Eens 38%
- Geen mening 3%
- Oneens 3%
- Helemaal oneens 0%

Voor mij zijn juist de niet-lesgebonden taken de slagroom op de taart.

- Helemaal eens 1%
- Eens 11%
- Geen mening 21%
- Oneens 52%
- Helemaal oneens 15%

onderwijs wordt de werkdruk iets minder vaak als (zeer) hoog ervaren als in het basisonderwijs. Op de vraag wat CNV Onderwijs kan doen aan de hoge werkdruk, overheersen de volgende acties: met de Inspectie praten over de grote verantwoordingsplicht, pleiten voor conciërges en vakleraren, het onderwijs leren 'nee' te zeggen, met dit onderzoek een duidelijk signaal afgeven aan Den Haag. Iemand schrijft vertwijfeld: 'Mag het wat minder?'

SCHRAPPEN OF BLIJVEN

De respondenten kregen de vraag voorgelegd in welke taken geschrapt of gesneden kan worden en welke taken behouden moeten blijven. De te schrappen taken staan in de infographics op pagina 11. Opvallend is dat bijna iedereen (92 procent) vindt dat de aandacht voor pesten moet blijven. En dat handelingsplannen met bijna 70 procent bovenaan eindigen in te schrappen taken. Groepsplannen en leerlingvolgsysteem scoren zowel hoog bij schrappen als bij blijven. Het wordt wel als nuttig ervaren, maar het zou minder uitgebreid kunnen. De best scorende taken die moeten blijven: aandacht voor pesten,

verkeerseducatie, aandacht voor kinderboekenweek, schoolreisje, musical groep 8 en sportdagen. De best scorende taken om tijd aan te besteden: oudercontacten, leerlingvolgsysteem en groepsplannen. Verder vragen respondenten vooral om het schrappen van uitgebreide handelingsplannen en opvoedkundige taken, aangevuld met suggesties als: schoolontbijt, avondvierdaagse, school schoonmaken met leraren en ouders, warme truiendag, nationale rekendag, lentefeest, vader-, moeder-, opa-, oma-, juffendag, Konings spelen, overblijftaken, tandenpoetslessen en 'dingen die we alleen maar doen om leuk te zijn'.

NIET GEHOORD

'Onze school wordt overstelpt door een aanbod van leuke activiteiten', vertelt een leerkracht, die liever anoniem wil blijven. 'Soms bieden ouders dan hun hulp aan en hebben ze al een compleet plaatje voor ogen hoe dat een plekje zou kunnen krijgen in ons programma. Ik merk dat onze directeur daar dan vaak "ja" op zegt omdat hij ouders niet tegen het hoofd wil stoten of wil teleurstellen. Het team wordt dan niet gevraagd of we het zien zitten en willen inplannen, maar er komt meteen de vraag wie de taak op zich neemt. Als niemand zijn vinger op steekt, wordt er iemand aangewezen.' De leerkracht in kwestie heeft een groep waar alle leerlingen een individueel lesplan hebben. 'Daardoor heb ik het behoorlijk druk, zeker als er dan ook nog niet ingecalculerde taken bij komen. Ik vind het moeilijk om mijn directeur daar op aan te spreken. Ik voel me vaak niet gehoord.'

WAT ZOU ER MOETEN GEBEUREN AAN DE HOGE WERKDruk? REACTIES OP OPEN VRAAG

- Prioriteiten stellen!
- De directeur moet wat harder worden in het afhouden van extra activiteiten gedurende het schooljaar.
- Compensatie voor te veel gemaakte uren en kijken naar verschillen in werkdruk
- Keuzes maken en schrappen.
- Meer handen in de klas en conciërges en administratief medewerkers op alle scholen.
- Overleg met team over welke taken wel/niet in de school thuishoren, in plaats van de directie dit te laten bepalen.
- Midden in een schooljaar geen taken toevoegen.
- De administratie die niets toevoegt aan beter onderwijs afschaffen.
- Niet alle maatschappelijke problemen dumpen op het bordje van de school.
- Een directeur hebben die zijn personeel verbiedt om veel te veel uren te maken.
- Leraren weer LES laten geven.
- Problemen met alcohol, drugs, seks en obesitas bij de ouders en de GGD leggen.
- Leidinggevenden verplichten om een dag in de week voor de klas te staan. Zij ervaren dan zelf de werkdruk van het personeel.
- Buitenschoolse activiteiten laten organiseren door externe partners.
- Eigen weg volgen en dit aan Inspectie en Cito meedelen.
- Het zou fijn zijn om meer tijd te hebben voor de lesgevende taken, daar ben ik leerkracht voor geworden.
- Keuzes maken, nee durven zeggen, na vaststelling taken geen nieuwe taken meer toevoegen.
- Kort en krachtig vergaderen en overleggen.
- Vakdocent gym en handenarbeid op elke school.
- Weg met de angstcultuur voor de Inspectie
- Activiteitenbegeleiders aanstellen voor het organiseren van bijzondere feesten.

Middelbare scholen lappen regels taakbeleid aan hun laars

In het voortgezet onderwijs is de werkdruk de afgelopen drie jaar (fors) toegenomen, zo blijkt uit een onderzoek onder docenten en oop'ers. Van de docenten (701 respondenten = 22 procent) zegt 91 procent dat, van de oop'ers (178 respondenten = 19 procent) 81 procent. Bijna even hoge percentages verwachten dat deze stijging van werkdruk zich de komende jaren zal doorzetten (docenten 82 procent, oop'ers 75 procent).

750 KLOKUREN?

Uit de enquête blijkt dat bij een grote groep scholen het taakbeleid op gespannen voet staat met de cao. 40 procent van de docenten antwoordt dat de maximale lessentaak bij een voltijd baan op hun school meer is dan 750 klokuren per jaar, het maximum volgens de cao. Terwijl het aantal lesweken is gestegen van 36 naar (meestal) 38 weken neemt voor veel leraren tegelijk het aantal lessen per week toe. Een kwart van de docenten geeft aan dat het aantal lessen (van 50 minuten) voor een voltijder 26 of meer is. Verder blijkt dat ruim een kwart van de docenten geen lessen van 50 minuten meer kennen, maar bijvoorbeeld 28 of 29 lessen van 45 minuten.

INSTEMMING

Opvallend is dat bij belangrijke wijzigingen in het taakbeleid niet voldaan wordt aan de regel dat ten minste tweederde van het team ermee in moet stemmen. Van de docenten zegt 47 procent dat

de opslagfactor voor- en nawerk, de uren voor deskundigheidsbevordering en de uren voor niet-lesgebonden taken. Zo zegt ruim een kwart van de docenten dat het aantal uren voor deskundigheidsbevordering bij hen op school nu minder is dan 166 uur of 10 procent van de jaartaak.

OOP

Als oorzaken voor een hoge werkdruk noemen oop'ers vooral: allerlei ongeplande bijkomende taken (69 procent), geen vervanging bij verlof of afwezigheid (59 procent) en gebrek aan waardering voor mijn werk (35 procent). 63 procent van het oop moet zo nu en dan (41 procent) of regelmatig (22 procent) overwerken. Volgens 46 procent wordt overwerk altijd gecompenseerd in tijd of geld, 20 procent zegt 'meestal', 15 procent 'soms' en 9 procent 'nooit'.

CNV ONDERWIJS

'De uitkomsten van het onderzoek voortgezet onderwijs verrassen mij niet, maar baren me wel zorgen', zegt CNV Onderwijsvoorzitter Helen van den Berg. 'Veel scholen zitten in financieel zwaar weer en zoeken de oplossing in grotere

klassen en meer lessen per leraar. En ook de druk op het oop neemt toe. De afspraken die we de afgelopen jaren hebben gemaakt met de VO-raad om iets aan de werkdruk te doen, hebben dus onvoldoende effect gehad.' Van den Berg noemt het onverantwoord dat de afspraken in de cao over het aantal klokuren en instemming van het personeel met wijzigingen in het taakbeleid niet worden nagekomen. 'Dat kan gewoon

niet! Daar moeten we het in het cao-overleg over hebben.' Ze geeft aan dat CNV Onderwijs in de scholing en coaching van MR'en extra aandacht zal besteden aan de cao-afspraken over werkdruk. 'MR'en moeten hun schoolbesturen bij de les houden op dit punt. Onze leden moeten weten wat hun rechten zijn.'

Voortgezet onderwijs: hoe is het de afgelopen drie schooljaren met uw werkdruk gesteld?

het taakbeleid bij hen op school de afgelopen drie schooljaren op cruciale punten is gewijzigd zonder peiling met tweederde meerderheid. En bijna hetzelfde percentage (46 procent) verwacht dat dit ook het komende schooljaar zo zal gaan. Uit de enquête blijkt verder dat scholen de afgelopen jaren wijzigingen hebben doorgevoerd op alle onderdelen van het taakbeleid: het aantal lessen per docent, de definitie van een les, de duur van een les,